

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

проф. С. К. Харичков]. – Одесса : ИПРЭИ НАН Украины, 2002. – Кн.1. – 2002. – 415 с.
24. Економічне оновлення регіону: аналіз ситуації та рішення / [керівн. авт. кол. акад. НАН України, д.е.н., проф. Б. В. Буркинський, д.е.н., проф. С. К. Харичков]. – Одеса : ІПРЕД НАН України . 2008. – 494 с.

РЕЗЮМЕ

Конкретизировано категоріальне содержание понятия «регион» как мезообъекта (системы) национального экономического пространства. Рассмотрены подсистемы региона, взаимодействие которых должно обеспечиваться эффективным комплексным и сбалансированным использованием природно-ресурсного, экономического, инновационного и трудового потенциалов региона, а также социальными и политическими факторами.

Ключевые слова: регион, система мезоуровня, подсистемы, потенциал.

РЕЗЮМЕ

Конкретизовано категоріальний зміст поняття «регіон» як мезооб'єкта (системи) національного економічного простору. Розглянуто підсистеми регіону, взаємодія яких повинна забезпечуватися ефективним комплексним і збалансованим використанням природно-ресурсного, економічного, інноваційного і трудового потенціалів регіону, а також соціальними і політичними чинниками.

Ключові слова: регіон, система мезорівня, підсистеми, потенціал.

SUMMARY

Categorical content of the "region" as meso-object (system) of the national economic space is specified. Regional subsystems, interaction between which should be provided by the effective comprehensive and balanced usage of natural resources, economic, innovation and employment potential of the region, as well as social and political factors are considered.

Key words: region, meso-system, subsystem, potential.

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК МЕХАНІЗМ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ТНК

Кучко Я.А., аспірант, Донецький національний університет

Постановка проблеми. Ефективна взаємодія державної влади та приватного бізнесу, заснована на досягненні взаємних інтересів, є одним з найважливіших умов сталого економічного та соціального розвитку країни, підвищення інноваційної активності транснаціональних підприємств і відповідає сучасній світовій тенденції розвитку, так званого державно-приватного партнерства (ДПП) - співпраці між владою і бізнесом. Особливе значення в даний час набуває дослідження особливостей реалізації державно-приватного партнерства в світі з метою застосування даного досвіду і в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні засади взаємодії держави і приватного бізнесу відображені в роботах вчених А. Аткинсона, Р.С. Грінберга, М. Портера, Д. Стігліца, Г. Фішера, Г.А. Дробота, В.Ф. Лазарева, Р.А. Мартусевича, Б.С. Жихаревич, С.А. Сосни, П.В. Свистунова, Д. Некрасова та інших.

Незважаючи на досить високу ступінь вивченості проблеми взаємодії державної влади і приватного бізнесу, ряд актуальних проблем все ще є невирішеними.

Виділення невирішеної проблеми. Актуальність та основні напрямки проведеного дослідження обумовлені необхідністю проведення аналізу впливу ДПП на інноваційний розвиток транснаціональних підприємств.

Мета наукової статті полягає в проведенні загального аналізу особливостей співпраці приватного бізнесу і державної влади, факторів, що впливають на успішну реалізацію інноваційних проектів в рамках ДПП, а також виявлення ризиків, що виникають у процесі здійснення таких проектів.

Результати дослідження. В умовах переходу на постіндустріальний, інноваційний розвиток і здійснення реальної модернізації економіки стоїть завдання забезпечення найбільш ефективного поєднання інтересів держави та підприємницьких структур з метою стимулювання інвестиційної активності приватного капіталу як одного з найбільш значущих джерел фінансування інвестиційно-інноваційних проектів (ІП) у реальному секторі економіки. В даний час у всьому світі визнано, що одним з дієвих інструментів взаємодії держави і бізнесу, що переріс з простої схеми залучення інвестицій в ефективну форму управління соціально-економічними процесами, є державно-приватне партнерство (ДПП).

ДПП можна розглядати як економічну категорію, яка характеризує співробітництво на підставі договорів між державою в особі відповідного органу влади та приватними партнерами на конкурсних умовах; а також як особливий процес передачі тих чи інших правочинів держави приватному бізнесу і зміни на цій основі відносин власності.

В даний час в найзагальнішому сенсі, термін "public private partnership, ppp" застосовується при використанні будь-яких ресурсів приватного сектору (капіталу, ноу-хау, підприємницького та менеджерського досвіду) для задоволення суспільних потреб. Слід зазначити, що різними зарубіжними дослідниками термін "ppp" трактується по-різному, в українській практиці також існує кілька підходів до визначення цього поняття. [1]

Як економічна категорія державно-приватне партнерство являє собою особливу систему економічних відносин, що формуються між державою і господарюючими суб'єктами з приводу використання протягом тривалого періоду і на основі повернення ресурсів приватного сектору (фінансових, технічних і управлінських) для створення або модернізації суспільної інфраструктури, надання суспільних послуг.

До основних сфер застосування ДПП можна віднести наступні: пошук, розвідка родовищ корисних копалин та їх видобування; виробництво і транспортування електроенергії, видобуток і розподіл природного газу; машинобудування; збір, очищення та розподілення води; переробка відходів та інші.

Для уточнення сутності ДПП необхідно визначити причини виникнення даної форми співпраці, а також переваги взаємодії приватного бізнесу і держави (табл. 1).

Таблиця 1

Причини виникнення і переваги існування ДПП

Держава	Приватний бізнес в особі транснаціональних корпорацій
Нестача бюджетних коштів для розвитку соціально значущих сфер економіки і можливість залучення позабюджетного фінансування	Підвищення фінансової привабливості проектів за рахунок надання державних гарантій, накопичення досвіду в галузі ДПП і адекватного розподілу відповідальності за ризики
Забезпечення більшої ефективності впровадження інноваційних	Отримання державної підтримки і гарантій, а також більш високої

**ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ:
РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ**

заходів за рахунок жорсткого контролю термінів, фінансової дисципліни, технологій і ноу-хау приватного сектору	(у порівнянні з очікуваннями представників держорганів) прибутковості на вкладені кошти
Скорочення навантаження на бюджет і вивільнення коштів для соціального та економічного розвитку регіону	Підвищення вартості бізнесу за рахунок зростання обсягів, а також розвитку нових ринків і напрямів діяльності

При об'єднанні зусиль держави і бізнесу в рамках ДПП кожна зі сторін реалізує свої інтереси, має власні цілі, вирішує свої конкретні завдання. Як для держави, так і для приватного інвестора при здійсненні ДПП можливі фінансові (для держави так само бюджетні), економічні, соціальні, політичні вигоди.

Кожна зі сторін ДПП привносить свій внесок у спільний проект: бізнес - фінансові інвестиції, професійний досвід, ефективне управління та використання ресурсів, гнучкість і оперативність у прийнятті рішень, схильність до інновацій, розвиток нових форм організації виробництва, створення нових підприємств, формування ефективних інтеграційно-коопераційних зв'язків і т.п.; держава - бюджетні кошти, податкові преференції, митні та інші пільги і гарантії, сформоване інституційне середовище для розробки і реалізації ДПП-проектів і т.д.

Як одна зі сторін партнерства держава, виступаючи в ролі носія суспільно значущих інтересів і цілей, виконує основоположну і контрольну функції. Як учасник господарського обороту держава зацікавлена в ефективності спільних результатів ДПП-проекту і в досягненні власного комерційного ефекту. Приватний партнер, як зацікавлений підприємець, переслідує мети максимізації прибутку, здійснює делеговані правочини на умовах ефективного розподілу ризиків, зобов'язань, отримуючи від держави певний набір гарантій, пільг і преференцій для зростання його доходів в обмін на участь в розвитку об'єктів виробничої і соціальної інфраструктури, що перебувають у державно-приватного партнерства предст

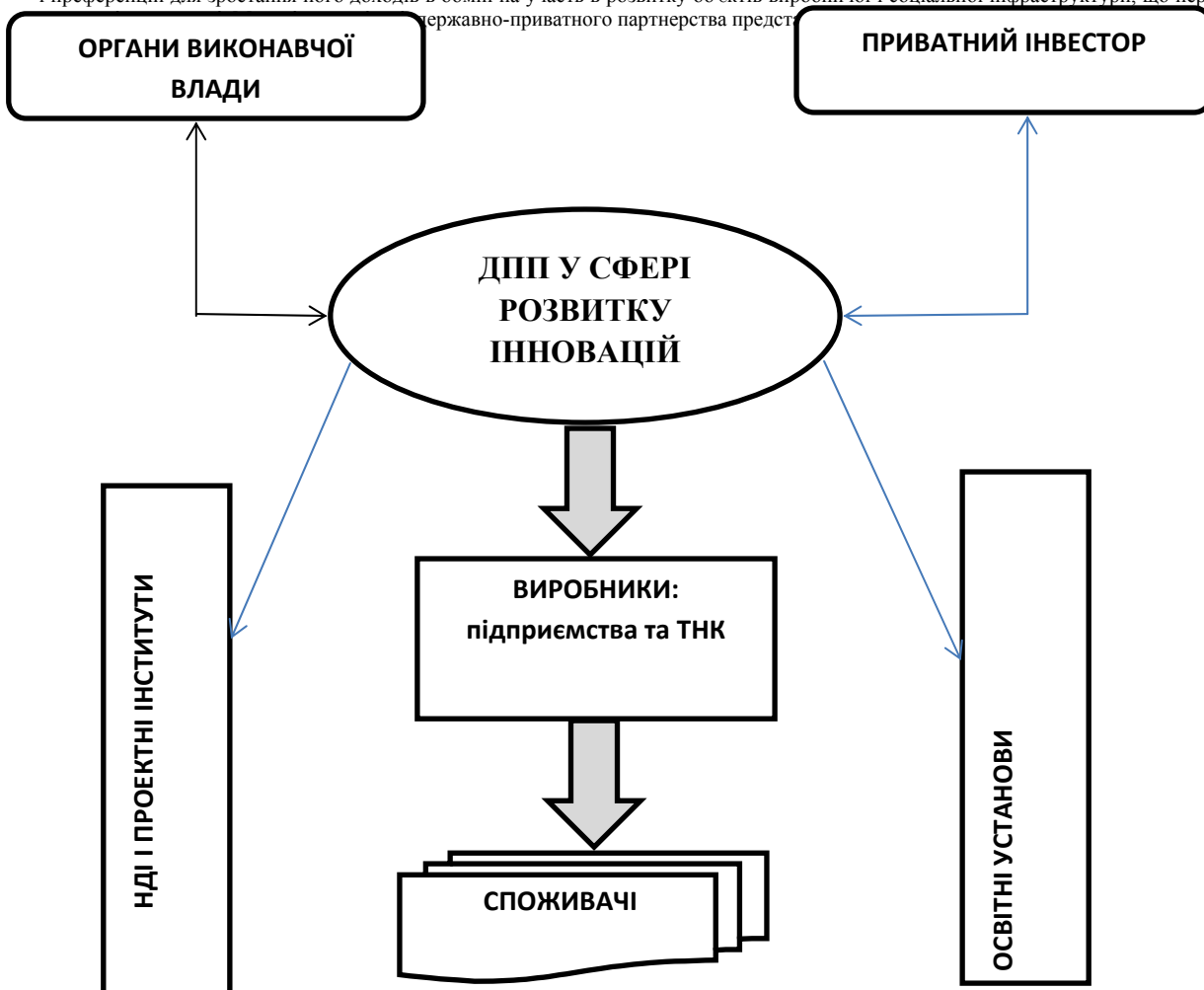

Рис. 1 - Механізм реалізації державно-приватного партнерства

При формуванні партнерств органи виконавчої влади, як правило, виступають в якості державного замовника, служать ініціаторами ДПП-проектів, є фінансуючою стороною. Однією з широко-використовуваних в зарубіжній практиці ДПП-технологій є довгострокові цільові програми.

До найбільш поширених форм ДПП, які розрізняються рівнем відповідальності та розподілу ризиків між партнерами, прийнято відносити: сервісний контракт (підрядний, адміністративний договір) на здійснення суспільно значимих видів діяльності; договір (контракт) на управління; фінансовий (інвестиційний) контракт (угода); договір оренди державної власності (будівель, споруд, обладнання і т.д.); концесію (концесійна угода); фінансову оренду (лізинг); угоду про розподіл продукції; спільні (державно-приватні) підприємства.

Однак важливою перешкодою розвитку ДПП є відсутність скоординованої державної політики. Подальшому розвитку ДПП має сприяти вдосконалення законодавства і вирішення низки питань у сфері тарифоутворення, надання землі, оподаткування, бюджетного процесу і т.п.

Важливою умовою широкого застосування механізму ДПП є спеціальний закон або ряд законів, а також існування необхідного координуючого органу, який буде сприяти взаємодії партнерів, здійснювати моніторинг, створюючи інформаційну базу для аналізу, і узагальнювати досвід, отриманий в процесі реалізації проектів.

Організаційно-правові основи взаємовідносин державних партнерів з приватними та основні принципи державно-приватного партнерства в Україні визначені Законом «Про державно-приватне партнерство». [2]

В даний час в розвинених країнах особливе значення надається обґрунтуванню передумов формування сучасної

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

інституціональної форми взаємодії влади та бізнесу в інноваційній сфері.

Так, одна з найбільш потужних і найрозвиненіших організаційно-правових інфраструктур підтримки інноваційної діяльності функціонує у США. Ресурси для фінансування наукових розробок і нововведень в США надходять не тільки від держави, але і від приватних фірм і організацій приблизно в таких пропорціях: 35% - з федерального бюджету (близько 200 млрд. дол. США); 60% - за рахунок власних коштів виробничих компаній; 5% - з коштів урядів штатів, органів місцевого самоврядування. Відмінною особливістю інноваційної державної політики США від інших розвинених країн є орієнтація на розвиток малого наукоємного бізнесу, вдосконалення процесу трансферу технологій зі сфери науки у виробничий сектор. На підтримку малого інноваційного підприємництва виділяються понад 1,0 млрд. дол. державних коштів та 935 млн. дол. коштів приватного сектора.

В останні роки в країнах ЄС особлива увага приділялася ширшому використанню: державній підтримці малих інноваційних підприємств у рамках вироблення єдиного антимонопольного законодавства; системи прискореної амортизації устаткування і пільгового оподаткування НДДКР; державного прямого фінансування організацій для стимулювання інновацій в галузі новітніх технологій і підтримки ризикового фінансування; заохочення співробітництва університетської науки і міжфірмової кооперації з організаціями, що виробляють наукоємну продукцію; вдосконалення системи охорони інтелектуальної власності; інформаційних послуг та ін.

Особливо інтенсивний розвиток інституту державно-приватного партнерства в ЄС набув в останні десятиліття. Так, з 1990 по 2010 р. були реалізовані 1452 ДПП-проектів на загальну суму в 272 млрд. євро.

Розвиток ДПП-проектів в ЄС в ці роки відрізнявся позитивною динамікою аж до 2007 р., світова криза що послідувала значно знизив активність взаємодії приватного сектора з держструктурами (Рис. 2).

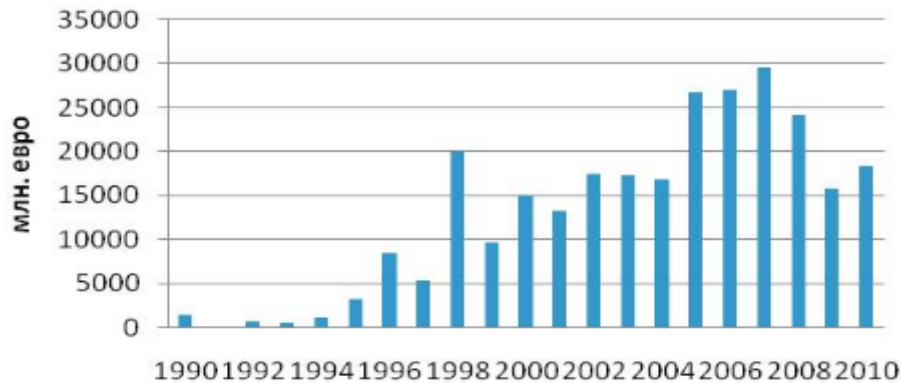

Рис. 2 - Динаміка обсягів ДПП-угод в ЄС в 1990-2010 рр. [3]

Китайська модель використання ДПП в модернізації національної інноваційної системи, з точки зору інституційних позицій, ставить своєю метою звести роль приватного сектору до розробки технологій на основі власних досліджень і до ринкового освоєння інновацій, роль держави - до сприяння виробництву фундаментального знання, а також до створення сприятливих інституційних умов для інноваційної діяльності. У цій моделі ДПП держава є основним гравцем, основним джерелом фінансування НДДКР і головним ініціатором інноваційної модернізації економіки, орієнтованою на власні наукові розробки.

Таким чином, аналіз досвіду країн у галузі формування ДПП в інноваційній сфері, полягає в тому, що роль ДПП у вирішенні завдань підвищення інноваційної активності як державного, так і приватного секторів постійно зростає, кількість і різноманіття реалізованих ДПП-програм у цій галузі збільшується.

Однак, незважаючи на всі переваги державно-приватного партнерства, можна побачити, що не всі ДПП-проекти є успішними. Як приклад ефективного проекту ДПП можна навести проект з розширення та модернізації міжнародного аеропорту у Варшаві, пасажиропотік якого в короткий термін вимагав збільшення пасажирського та вантажного обороту аеропорту майже вдвічі. Без залучення приватного капіталу і ноу-хау реалізувати такий проект було б неможливо. За результатами відкритого європейського конкурсу в якості приватного партнера проекту виступила німецька фірма Hochtief AG. Вартість проекту склала 153,4 млн. євро, з яких до 80% фінансування довелося на приватну сторону.

У свою чергу, невдачею завершилася спроба споруди відрізка стратегічно важливого автобану в Чехії (D47) протяжністю в 80 км. Влади, не маючи достатнього досвіду в ДПП, вибрали несумлінного партнера. Запропонована ним структура фінансування в кінцевому рахунку зводилася до перекидання всіх ризиків на державу. У підсумку чеський уряд був змушений розірвати проект, виплативши при цьому значну неустойку.

Аналіз практики ДПП дозволяє виявити основні умови успішного розвитку проектів ДПП, а також основні ризики, з якими доводиться стикатися ініціаторам проекту. Також при реалізації проектів особливу роль відіграють соціально-економічні, політичні, правові та інші особливості країни.

На основі даних Світового банку Міжнародний валютний фонд виділив чотири групи детермінант ДПП.

До першої групи належать фактори, що визначають стан державного бюджету. За наявності бюджетного дефіциту і великого державного боргу є велика ймовірність появи ДПП, оскільки необхідне в цьому випадку скорочення державних витрат може бути скомпенсовано залученням приватних інвестицій. І, навпаки, при наявності зовнішніх джерел доходу і використанні м'яких бюджетних обмежень - менше передумов для залучення ДПП.

До другої групи належать основні фактори, що визначають макроекономічну ситуацію. Стабільне макроекономічне становище (передбачуваність політики уряду, низька інфляція, стабільний обмінний курс) забезпечує гарантії прибутковості і успішної реалізації проектів ДПП та в повній мірі відповідає інтересам приватного капіталу. Крім того, підтримання сприятливого клімату для інвестування - обов'язкова попередня умова надання фінансової підтримки ДПП з боку міжнародних організацій (Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародного агентства з інвестиційних гарантій, Міжнародного банку реконструкції та розвитку).

До третьої групи детермінантів належать показники, що визначають обсяг внутрішнього ринку. Перш за все, це величина попиту і купівельної спроможності, що впливає на відшкодування витрат бізнесу. Чим більше ринок і вища купівельна спроможність населення, тим імовірніша поява проектів ДПП.

Четверта детермінанта - це стан ринкових інститутів. Розвиток ДПП найбільш можливий в політично стабільних країнах, що мають сильні і ефективні ринкові інститути і законодавства, що захищають права приватного бізнесу.

Таким чином, економічна і правова захищеність приватного бізнесу - необхідні передумови розвитку ДПП, внаслідок чого реалізація проектів ДПП в країнах з перехідною економікою не має великого поширення, що в основному викликане нерозвиненістю ринку капіталу, обмеженою купівельною спроможністю потенційних користувачів об'єктів ДПП, відсутністю або слабкістю профільних ринкових інститутів та адміністративного досвіду нових форм управління.

Аналізуючи розвиток партнерства в зарубіжних країнах, особливо хочеться підкреслити той факт, що ці країни готові до нових змін і розвитку особливих економічних відносин, що представники і уряд країн має чіткий напрямок взаємин з приватним сектором, має

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

достатню і об'ємну кількість проектів реалізації стратегічно важливих об'єктів, в залежності від рівня розвитку країни і її економічного становища. Також особливо розвинені спеціалізовані установи, що несуть відповідальність за здійснення певної діяльності в масштабах країни. Все це говорить на користь найбільш успішного розвитку державно-приватних проектів і їх значний вплив на економіку країни.

На даний момент для вирішення багатьох соціально значущих проблем в Україні широко використовуються цільові програми, які прийнято відносити до форм ДПП на тій підставі, що ініціатива постановки проблемного питання для розв'язання програмним методом може належати не тільки якому-небудь владному органу, але й іншим учасникам - фізичним та / або юридичним особам.

Актуальним є питання про необхідність використання передового зарубіжного досвіду, якнайшвидшої адаптації (з урахуванням особливостей і специфіки формування і розвитку НІС) теоретичних і практичних механізмів розвитку в Україні взаємодії державного і приватнопідприємницького секторів при реалізації інноваційних проектів, що передбачають різні форми співпраці і участі держави, науки і бізнесу.

Таким чином, перспективи розвитку ринку ДПП в країні залежать від внутрішніх і зовнішніх економічних, інституційних і політичних факторів. Особливо відзначається розвиток державно-приватних проектів у сфері транспортної інфраструктури, житлово-комунального господарства, енергетики, а також промисловості і будівництва. Це передбачає значні зміни у ставленні приватних операторів, перехід до можливості раціонального поєднання вільної конкуренції із заходами держрегулювання і забезпечення інтересів суспільства.

Висновки. Підсумовуючи всі показники і можливості державно-приватного партнерства, необхідно відзначити ряд позитивних факторів розвитку взаємовідносин держави з приватним бізнесом в Україні. По-перше, державно-приватне партнерство є одним з механізмів змішаної економіки, що дозволяє розвивати відносини бізнесу і держави, по-друге це можливість держави знаходження джерела бюджетних доходів, а у приватного сектора - можливість володіння і розпорядження державними і муніципальними активами, а також можливість отримання різних державних привілеїв. У третій, об'єднання зусиль держави і приватного підприємництва в рамках конкретних проектів формує їх додаткові конкурентні переваги. І останнє, це вдалий механізм знаходження економічного і соціального консенсусу, впровадження нових розробок і технологій, за допомогою ідей бізнесу в поєднанні з владою державних структур.

У сучасних умовах господарювання механізм державно-приватного партнерства може стати основою формування високотехнологічних корпоративних структур, які забезпечать орієнтацію економіки і бізнесу на розвиток інновацій.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Алпатов А.А., Пушкин А.В., Джапаридзе Р.М. Государственно-частное партнерство: механизмы реализации. — М.: Альпина Паблишерз, 2010. — 195с.
2. Закон України № 2404-VI «Про державно-приватне партнерство» від 01.07.2010.
3. Емельянов Ю.С. Государственно-частное партнерство в инновационной сфере: зарубежный и российский опыт. — М.: Книжный дом ЛИБРОКОМ. - 2011.

РЕЗЮМЕ

Описаны необходимые условия эффективного использования государственно-частного партнерства (ГЧП), проведен общий анализ особенностей сотрудничества частного бизнеса и государственной власти, факторов, влияющих на успешную реализацию инновационных проектов в рамках ГЧП.

Ключевые слова: государственно-частное партнерство, инвестиции, проекты гчп, детерминанты гчп.

РЕЗЮМЕ

Описані необхідні умови ефективного використання державно-приватного партнерства (ДПП), проведено загальний аналіз особливостей співпраці приватного бізнесу і державної влади, факторів, що впливають на успішну реалізацію інноваційних проектів в рамках ДПП.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, інвестиції, проекти дпп, детермінанти дпп.

SUMMARY

The paper describes the necessary conditions for an effective usage of public-private partnership (PPP), analyzes the characteristics of cooperation between private business and government, and the factors that influence the success of innovative projects in the PPP.

Key words: public-private partnerships, investments, ppp-projects, ppp-determinants.

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ В СИСТЕМІ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

Лазарева А.П., асистент кафедри економіки та фінансово-економічної безпеки Маріупольського державного університету

Глобалізація стала важливим реальним аспектом сучасної світової системи, однією з найвпливовіших сил, що визначають подальший хід розвитку системи світогосподарських зв'язків. Вона стосується виробництва товарів і послуг, використання робочої сили, інвестицій в «фізичний» і людський капітал, технології і їх розповсюдження з одних країн в інші. Все це впливає на ефективність виробництва, продуктивність праці, конкурентоспроможність та економічну безпеку держав.

Сучасні проблеми формування світового устрою за умов глобальної економічної кризи, поєднані з нестабільністю в політичній та економічній системах України та необхідністю перегляду системи регулювання економічних процесів на всіх рівнях, зумовлюють необхідність вивчення, теоретичного обґрунтування та побудови нових систем забезпечення конкурентоспроможності та економічної безпеки країни.

Серед українських учених, що працюють в зазначеному напрямі, слід виділити: Л.Антонюк, О.Білоруса, В. Білозубенко, В.Будкіна, С.Воронцова, Г.Дарнопиха, О.Дерев'яно, Н.Єрмошенко, Б.Кравченко, В.Дергачову, В.Ліпкан, Ю.Макогона, С.Мочерного, О.Новікову, Г.Пастернак-Тарнушенко, Г.Черніченка та ін. Серед відомих російських економістів, що займаються вивченням питань економічної безпеки та конкурентоспроможності, слід виділити: Л.Абалкіна, Р.Арбатова, Е.Бухвальда, С.Глазьева, Н.Гловацького, В.Загашвілі, А.Пороховського, В.Рубанова, В.Сенчагова, В.Тамбовцева, та ін.

Проте, незважаючи на достатньо високий рівень розвитку сучасної наукової думки щодо побудови систем економічної безпеки та забезпечення конкурентоспроможності, потребує подальшого розвитку система наукових знань щодо забезпечення економічної безпеки та конкурентоспроможності країни. в умовах глобалізації.

Метою роботи є розвиток теоретико-методологічних основ дослідження міжнародної конкурентоспроможності та розробка науково-практичних рекомендацій щодо дотримання вимог економічної безпеки при забезпеченні конкурентоспроможності національних економік в умовах глобалізації.

Місця України по рівню конкурентоспроможності і економічній безпеці, яка вона займає в світових рейтингах пояснюється, перш за все, відсутністю мотиваційних важелів підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Формування відповідного середовища передбачає використання інструментів надкористування, інноваційно-промислового, науково-технічного, фінансовою, зовнішньоторговельною і соціальною політик, які складають всі разом узгоджену і не суперечливу систему державного регулювання